

به نام خدا

وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

(ایرانداک)

خلاصه گزارش طرح پژوهشی سازمانی

عنوان طرح پژوهشی

مفهوم شناسی و روش تدوین فرااصطلاح نامه

تاریخ شروع طرح پژوهشی	۱۳۹۷/۱۲/۲۲	تاریخ پایان طرح پژوهشی	۱۳۹۸/۱۲/۲۰
نام و نام خانوادگی مجری طرح پژوهشی	ملوک السادات حسینی بهشتی		
نام و نام خانوادگی همکاران طرح پژوهشی	---		

درباره طرح پژوهشی

فرااصطلاح نامه ترکیبی است از زبانهای ساختاریافته موجود که از طریق برقراری پیوند، ادغام و تلفیق آنها به دست آمده است. اصطلاح نامه ها با یکدیگر مطابقت می یابند و از هر مفهوم در یک اصطلاح نامه، نشانگرهایی به نزدیک ترین مفهوم معادل در اصطلاح نامه های دیگر ایجاد می شود. این امر امکان ترجمه پرسش کاربر به کاوشی برای یک پایگاه اطلاعاتی مشخص را که با اصطلاح نامه های تخصصی نمایه سازی شده است، فراهم می سازد. واژگان نیز ادغام می شوند و یک مبنای دانش غنی تر و جامع تر ایجاد می گردد. در هر یک از واژگان ساختاریافته، واژه ای به عنوان "اصطلاح مرجع" برای مفهوم انتخاب می شود. فرااصطلاح نامه فقط یک مجموعه واژگان مقید نیست، بلکه ابزاری برای افزایش سودمندی و بهره وری از فرهنگ لغات و اصطلاح نامه های موجود است که به منظور هماهنگی میان زبانهای ساختاریافته از طریق مطابقت دادن، ادغام و تلفیق اصطلاح نامه ها به دست آمده، و از ویژگی های فرااصطلاح نامه شمرده می شود. این هماهنگی انتقال رکورد بین فیلدهای پایگاههای اطلاعاتی و نیز جست و جوی در آنها را سهولت می بخشد. بنابراین فرااصطلاح نامه پایگاه اطلاعات واژگان جامع، بزرگ و گسترش یابنده چند منظوره و چند زبانی حاصل از انطباق، اتصال، ادغام و تلفیق اصطلاح نامه ها و زبان های مقید موجود است که در اصل به قصد استفاده توسعه دهندگان آن تهیه و تدوین می شود. در عین حال می تواند برای سازندگان پایگاههای اطلاعاتی، کتابداران، متخصصان اطلاع رسانی و سایر علاقه مندان، مرجع مفیدی باشد. همچنین

می تواند اطلاعات مورد نیاز برنامه های رایانه ای را برای ایجاد داده های استاندارد تامین نماید، پرسش های کاربران را تفسیر و از طریق پالایش و جرح و تعدیل سوالات با آنها تعامل داشته باشد و اصطلاحات کاربران را به واژگان مورد استفاده در منابع مرتبط برگرداند. اکثر فرااصطلاح نامه ها در حوزه معینی از دانش شکل می گیرند. در ایرانداک اصطلاح نامه های تخصصی در دهه ۱۳۸۰ تدوین و در سالهای ۹۷-۱۳۹۶ روزآمدسازی شده اند. علاوه بر اصطلاح نامه ها، مجموعه ای از واژه نامه ها و واژگان تخصصی را نیز تدوین و به چاپ رسانده است. برای جستجو و کاوش دقیق تر ضرورت دارد که این واژگان و اصطلاح نامه ها با یکدیگر تلفیق یابند تا از ریزش کاذب اطلاعات در جستجوی پایگاه گنج ممانعت به عمل آید و سرعت دستیابی هدفمند به اطلاعات تخصصی فراهم گردد. در این طرح ابتدا به بررسی منابع گوناگون با موضوع فرااصطلاح نامه و شناسایی مفاهیم وابسته به آن، بیان کاربردها و نیز مراحل تدوین آن پرداخته شده است.
روش پژوهش
این تحقیق به روش کتابخانه ای و گردآوری و بررسی مقالات، کتب و پژوهشها انجام شده است. و هدف آن مفهوم شناسی فرااصطلاح نامه و سپس مراحل تدوین و کاربردهای آنها می باشد.
یافته های طرح پژوهشی
فرااصطلاح نامه نه فقط یک مجموعه واژگان استاندارد شده، بلکه همچنین ابزاری است برای افزایش نهایی واژگان موجود و مقید و نیز منبعی غنی برای متخصصین اطلاعات علمی می باشد. نظارت بر تناسب اجزای فرااصطلاح نامه در هر ویرایش جدید، سبب توسعه و افزایش میزان مفاهیم یک فرااصطلاح نامه می گردد. فناوری فرااصطلاح نامه برای فرمول بندی روابط معنایی میان ساختارهای دانش فنی (به صورت نظام مفاهیم و روابط سلسله مراتبی آنها) از دیدگاههای گوناگون به کار گرفته می شود و کاربران را قادر به تورق، جستجو و بازیابی میان رشته ای در گرایشهای گوناگون علمی می سازد. فرااصطلاح نامه در برگیرنده مجموعه ای از مفاهیم کلیدی در راس و روابط معنایی میان مفاهیم (مانند: مترادف، هم نامی و چند معنایی و...) و نیز ارائه نقشه معنایی از منابع گوناگون اصطلاح نامه ها و واژگان کلیدی می باشد.
نتیجه گیری و پیشنهادها
با وجود این که سازمانهای بسیاری در حوزه های گوناگون تخصصی ضرورت ایجاد اصطلاح نامه های تخصصی را دریافته و اقدام به تدوین اصطلاح نامه های متعددی نموده اند، باعث شگفتی است که در زمینه تلفیق

اصطلاح‌نامه‌های گوناگون و ایجاد فرااصطلاح‌نامه کمتر تلاش شده است. به ویژه این مسئله معطوف به انتشاردهندگان اصطلاح‌نامه‌هاست که زمینه‌های مشابهی را کار کرده‌اند. هدف نهایی از همسان‌سازی واژگان اصطلاح‌نامه‌ها و تلفیق به شکل فرااصطلاح‌نامه مبتنی بر مفهوم یک‌پارچه‌سازی علوم است، بدین معنا که تمامی رشته‌های علمی متعلق به یک ایده واحد است و باید به شکل سلسله‌مراتبی با یکدیگر طبقه‌بندی شوند.

گسترش سریع میزان واژگان یک فرااصطلاح‌نام باعث شده است که بکارگیری رایانه برای سهولت در ایجاد آن موثر واقع شود. روزآمدسازی واژگان، بهره‌مندی از مجموعه واژه‌های متعدد، الگوریتم‌گزینش همسان و بازنگری متخصصین موضوعی را می‌طلبد. بدین منظور اصطلاح‌نامه‌های مختلف را می‌توان تحت شرایط زیر در یک فرااصطلاح‌نامه تلفیق نمود:

- ۱- از ابتدا اصطلاح‌نامه‌های مختلف الزاما براساس پیش‌زمینه نظری واحدی ساختاربندی شده باشند.
- ۲- شیوه تخصصی شناسه‌های یکسان به کار گرفته شود و زمینه‌های بازنگری و رفع مشکلات شناسایی شده فراهم گردد.
- ۳- توسعه کنترل کیفیت دیدگاهها و توافقات به عمل آمده صورت پذیرد.
- ۴- شناسایی زمینه‌های جابجایی و دگرگونیهای ظریف و نامحسوس معانی و مفاهیم در هر یک از گرایشها انجام پذیرد.